

Богущ Алла

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України, професор
кафедри теорії і методики дошкільної освіти
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
ORCID: 00002-8374-1685
e-mail: allabogush777@gmail.com

ЗАХИСНА ПЕДАГОГІКА ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У ПАРТНЕРСЬКІЙ ВЗАЄМОДІЇ БАТЬКІВ І ПЕДАГОГІВ

Анотація. У статті здійснено аналіз педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського щодо захисної педагогіки; з'ясовано сутність «захисної педагогіки» вченого та партнерської взаємодії батьків і педагогів у захисній педагогіці.

Акцентовано, що педагогічна діяльність всесвітньо відомого українського вченого, педагога, вчителя-практика випала на повоєнні (після Другої світової війни) роки з особливою категорією і дітей, і батьків, з якими педагог здійснював активну роботу, результатом якої стало створення, по суті, нових видів педагогіки: захисної педагогіки (робота з дітьми) і батьківської педагогіки (робота з батьками).

З'ясовано, що азбукою захисної педагогіки учений вважав наявність трьох емоційно позитивних чинників, а саме: позитивно налаштоване освітньо-виховне середовище (емоційні ситуації), позитивний емоційно налаштований стан вихователів, батьків, дорослих (слово педагога), емоційно позитивний настрій дитини, яка випромінює позитивні емоції (радість, любов, добро, добродіяння, щастя).

Схарактеризовано погляди В. О. Сухомлинського на захисне виховання дітей, виховання у них Доброти, Радості, Краси і Щастя. Розкрито зміст роботи з батьками. Особлива увага зосереджена на організації партнерської взаємодії батьків і педагогів у захисній педагогіці.

«Педагогіку Захисту» (Захисну Педагогіку) В. Сухомлинського потрактовано як гуманістично-зорієнтовану систему цілеспрямованих, умотивованих, дієвих емоційно-позитивних впливів батьків і педагогів на тривожний, збуджений воєнними подіями, стан і нервову систему дитини засобами Любові, Добра, Радості, Віри, Щастя, Миру, що трансформуються у величому «Слові» батька, матері, вихователя, вчителя, дорослої людини, яка перебуває поруч із дитиною.

Доведено, що саме у воєнний час активно дієвою є захисна педагогіка Василя Сухомлинського.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, захисне виховання, захисна педагогіка, батьківська педагогіка, партнерська взаємодія, батьки, педагоги.

Постановка проблеми. 3-поміж сучасних наук, пов'язаних із розвитком, навчанням і вихованням дітей, першість належить педагогіці, інтегровано-енциклопедичній дисципліні, зміст якої обіймає всі сегменти освітньо-виховної роботи педагогів (вихователів, учителів) з дітьми в закладах освіти, специфіку освітньо-пізнавальної діяльності дітей (учнів, здобувачів освіти) та партнерську взаємодію педагогів із батьками дітей (сімейну педагогіку).

Феномен «педагогіка» у словникових джерелах тлумачиться як соціальна наука, що об'єднує, синтезує дані всіх як соціальних, так і природничих наук, пов'язаних із формуванням і розвитком особистості (Енциклопедія освіти, 2008).

Отже, педагогіка як наука насамперед спрямована на передання підростаючому поколінню історичного надбання форм, методів, технологій, освітньо-виховної роботи з дітьми і молоддю та їх інноваційні модифікації.

Крім того, педагогіка у широкому розумінні її змісту виконує одну із найважливіших соціальних функцій – функцію захисту дітей від усіх негараздів, яка особливо актуалізується у складних соціально-політичних ситуаціях країни та в період широкомасштабної війни в Україні.

Зазначимо, що термінолексема «педагогіка» є багатозначною щодо її функціонування, як-от:

педагогіка – це наука;

педагогіка – це мистецтво;

педагогіка – це різні види освітньо-виховної і педагогічної діяльності;

педагогіка – освітня галузь;

педагогіка – навчальна дисципліна, яка розгалужується за освітньо-професійними напрямками чи галузями.

Отже, кожна освітньо-професійна галузь має свою «прикладну» педагогіку (медична педагогіка, професійна, інженерна, воєнна, мистецька, театральна та ін.). Натепер у словникових джерелах нараховується біля 100 різновидів тлумачення педагогіки з її прикладним значенням.

У розмаїтті прикладних видів педагогіки втрачається її основний контент, що вимагає схарактеризувати насамперед об'єкт педагогіки як науки незалежно від її різновидів.

За С. Гончаренком (2011), об'єктом педагогіки є освіта, як особлива соціально й особистісно детермінована діяльність із прилученням людини до життя в суспільстві, яка характеризується педагогічним цілезабезпеченням і педагогічним керівництвом.

Відповідно до дефініції «педагогіка» (її різновиду) вчені розробляють методи, методики, технології навчання і виховання дітей та форми організації освітньо-виховної діяльності з дітьми.

Мета і завдання статті – здійснити аналіз педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського щодо захисної педагогіки; з'ясувати сутність «захисної педагогіки» вченого та партнерської взаємодії батьків і педагогів у захисній педагогіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1991 р. в Україні відбулася ратифікація Конвенції ООН про права дитини, в 1996 р. було розроблено і затверджено Національну програму «Діти України», яка дозволяє на

законодавчому рівні захищати права дитини, а саме: забезпечення виживання, захисту й розвитку дітей є обов'язком держави і суспільства. У 2004 р. прийнято Сімейний Кодекс України. Це державні документи про захист дитинства в мирній Україні. Сьогодні наші діти, діти України, на жаль, мають новий статус «діти війни», діти-біженці, переселенці і цей сленг буде супроводжувати їх усе життя (я це знаю по собі).

Нелегка доля дісталася сучасному поколінню наших дітей, дітей України: діти-сироти, діти-біженці, діти із сімей переселенців, які вже пережили страждання; втрату близьких і рідних людей, друзів, улюблених тварин, іграшок, горе, годинами перебували у сховищах під звуки сирени і вибухівок; значна кількість дітей позбулися звичного життя у своїх квартирах, вони є свідками наслідків прильотів ракет, дронів. У результаті: нервові зриви, страх в очах, панічні атаки, сльози. Як допомогти цим дітям та дітям, яких вдалося повернути з чужини, які пережили зраду? Як захистити дітей від страхіття воєнних злочинів?

Та передовсім з'ясуємо дефініцію лексеми «захист», яка, на жаль, відсутня в педагогічних словниках. Вочевидь тому, що його зміст вимагає поставити низку запитань: кого? від чого? який? захист. Захист може стосуватися дітей, дорослих, учнів, учителів; правовий захист, особистісний захист тощо.

Так, у психологічному словнику позиціоновано два різновиди захисту, як-от: психологічний і психічний захисти. За В. Шапаром (2005, с. 150), «психологічний захист» передбачає наявність спеціальної регулятивної системи стабілізації особистості, спрямований на усунення або ж зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаної з усвідомлення конфлікту. Провідною функцією психологічного захисту є відсторонення свідомості особистості від негативних переживань, що травмують психіку особистості.

Психічний захист є набутою властивістю дорослої людини, сформованої особистості. За словником, психічний захист – це сукупність несвідомих психічних процесів, що забезпечують охорону психіки й особистості від небезпечних негативних і деструктивних дій внутрішньо-психічних і зовнішніх імпульсів. Особливі форми несвідомої психічної активності, що дозволяють хоча б тимчасово полегшити конфлікт і зняти напругу, а в конкретних ситуаціях перетворити смисл переживань (подій), щоб не завдати шкоди уявленням про самого себе як того, хто відповідає якомусь ідеалу (Шапар, 2005, с.150).

У педагогіці доцільно послуговуватись терміносполученнями «педагогічний захист» та «педагогіка захисту», тлумачення яких відсутнє, на жаль, у словниках у розмаїтті видів педагогіки (біля 100 різних позначень), і яке ми знаходимо на сторінках багатотомних праць В. Сухомлинського. Переконанні, що всі напрями освітньо-виховної роботи з дітьми, педагогами, батьками, які висвітлені у творах В. Сухомлинського, і зокрема, в таких: «Як любити дітей», «Народження Добра», «Нагорода за Добро», «Слово про слово», «Педагогіка серця», «Емоційні стимули», «Не можна жити і дня без тривоги за дитину», і його педагогічне кредо «Обережно: дитина» є надзвичайно актуальним закликом і водночас застереженням, закликом батькам, педагогам, всім дорослим у роботі з дітьми нової категорії – «дітьми

війни», які потребують захисту, особливої позитивно налаштованої захисної педагогічної діяльності.

Допомогти педагогам і батькам у виховній роботі з «дітьми війни» спроможна інноваційна педагогіка. За словами В. Сухомлинського, любити дитину – це означає захищати її від того зла, яке ще оточує наших дітей, із яким вони, на жаль, зустрічаються в окремих сім'ях, такі діти несуть у своєму серці відкриту рану. Саме такі діти, на переконання педагога, потребують «захисного виховання» (Сухомлинський, 1977, с. 302).

Водночас, як зазначає учений, своєрідного захисного виховання потребують і «заласкані» діти в сім'ї, яким усе дозволено, які живуть за принципом вседозволеності: «я так хочу, я так і роблю», які ставлять свої інтереси понадусе, це – нещасні люди в майбутньому.

Захисного виховання в сьогоденній Україні вимагають «діти війни», яке й пропонують нам українські вчені і педагоги.

Зауважимо, що в українській педагогіці є постаті, які своїми світоглядними променями освічують покоління за покоління дітей, учнів, педагогів, батьків. Саме до таких постатей належить геній української педагогіки зі світовим визнанням Василь Олександрович Сухомлинський. Його творчість поза вимірами часу, на будь-яке актуальне питання сьогодення науки і практики ми знаходимо відповідь і безцінні поради у педагогічній спадщині вченого, в цьому невмирущому джерелі інноваційної думки, невмирущої і багатющої скарбниці педагогічного досвіду знань, мудрості, натхнення (Богущ, 2008).

У вересні 2023 року виповнилося 105 років із дня народження В. О. Сухомлинського і 30 років «Всеукраїнським педагогічним читанням: В. О. Сухомлинський і сучасність».

Сьогодні дітям, які вже пережили горе, біду, зраду, допомогти повинні дорослі засобами захисної педагогіки. В. Сухомлинський як учений, педагог, учитель-практик у роботі з дітьми від 6 років і до випускного класу, які вже пережили горе, біду, зраду, активно використовував засоби захисного виховання. Вчений пропонував батькам і педагогам ефективні захисні засоби виховного впливу на дитину, які можна об'єднати в нову (інноваційну) номінацію «Педагогіка захисту», яка, вважаємо, повинна посісти чільне місце як одна із найважливіших з-поміж інших її різновидів.

В. Сухомлинський визначав «захисне виховання» як глибоко індивідуальну творчість педагога. За його словами, треба вміти педагогу так доторкнутися до болісного, скаліченого серця дитини, щоб виховання не обернулося для неї стражданням (Сухомлинський, 1977, т.5, с. 304). Вдумливий педагог давав поради вихователям, учителям, батькам, як обережно здійснювати виховні впливи на дитину: поступово, виховуючи почуття любові, симпатії до інших людей, викликати почуття співпереживання тим, хто також пережив горе, страждання. При цьому це робити потрібно так, щоб дитина не відчула на вмисності.

Захисне виховання, за В. Сухомлинським, передбачає виховання у дітей людяності, сердечності, співчутливості, добродіяння, занурюючи дитину поступово в позитивні емоційні ситуації, які нагадують дитині, що у світі є Добро, яке приносить нам Радість, Щастя, натомість ще є і Зло. Таким злом для

нашої країни є війна; яка несе біду, страждання, розпач, тривогу, біль душі (Сухомлинський, т.2., 1976, с. 223). В. Сухомлинський радив і батькам, і вихователям пояснювати дітям сьогоденний стан нашої країни та як це впливає на наше життя і, зокрема, дітей.

Мудрий педагог закликав батьків і педагогів «вкласти» в голови дітей розуміння того, що горе, біда і лихо бувають різними. Одне горе (війна, смерті, знищення міст і сіл) загартовує людину, яке вона переносить із високо піднятою головою, захищаючи свою Батьківщину, свою країну.

І водночас непримиренність з ганьбою, ганебним горем, зрадництвом, спустошенням душі людини, яка творить зло. І в цьому випадку могутнім засобом впливу на дитину є виховна сила Слова педагога, батьків, сповненого ідеєю перемоги Добра над Злом.

Отже, одним із складників захисної педагогіки В. Сухомлинського, її серцевиною є «ідея Добра», що втілюється у Слові дорослого, це та «мірка», з якою вихователь і батьки підходять до пояснення й оцінки того, що відбувається з дитиною у соціальному просторі, у людських взаємовідносинах у період війни. Педагог уважав, що саме «Добро» є «охоронцем совісті людини, спонукачем моральної, непохитної, духовної усталеності, ідейної мужності людини» (Сухомлинський, т. 2, 1976, с. 232).

У свідомості кожного із нас присутня, за словами вченого, «Ідея Добра». Це та морально-етична позиція людини, з якої ми намагаємося оцінювати себе, інших, все, що відбувається в соціумі, в країні, в суспільстві. Саме з позиції Добра і зла ми оцінюємо широкомасштабне вторгнення росії в Україну.

Зазначимо, що позитивний виховний захисний вплив на дитину дорослого залежить від таких чинників, як емоційні ситуації, на тлі яких відбувається розмова, та впливового емоційно налаштованого Слова дорослого (батька, матері, вихователя).

Сила Слова вихователя, його вплив на душу і серце дитини залежить, за В. Сухомлинським, від уміння вихователя співчувати, співпереживати, від його чуйності, задушевності, тобто емоційної культури спілкування з дитиною.

Отже, в роботі вихователя (педагога, дорослих) з дітьми періоду війни доцільно створювати відповідні позитивні емоційні ситуації, які б заспокоїли дитину, викликати позитивні емоції, відчуття доброти і радості за майбутнє.

Наступним складником захисного виховання дітей є Радість, яку дитина відчуває від позитивно налаштованого настрою дорослого, його позитивних емоцій, любові і доброти до дитини, які віддзеркалюються у Слові дорослого та відповідній емоційній ситуації. За словами В. Сухомлинського, тільки Доброта відкриває дитині Радість, один із найважливіших чинників емоційно-духовного розвитку дитини, радість пізнання довкілля, радість спілкування, радість творення Добра людям (Сухомлинський, т. 1, 1996, с. 524).

Азбукою захисної педагогіки учений вважав наявність трьох емоційно позитивних чинників, а саме: позитивно налаштоване освітньо-виховне середовище (емоційні ситуації), позитивний емоційно налаштований стан вихователів, батьків, дорослих (слово педагога), емоційно позитивний настрій дитини, яка випромінює позитивні емоції (радість, любов, добро, добродіяння, щастя).

Отже, «Педагогіку Захисту» (Захисну Педагогіку) В. Сухомлинського розуміємо як гуманістично-зорієнтовану систему цілеспрямованих, умотивованих, дієвих емоційно-позитивних впливів батьків і педагогів на тривожний, збуджений воєнними подіями, стан і нервову систему дитини засобами Любові, Добра, Радості, Віри, Щастя, Миру, що трансформуються у величому «Слові» батька, матері, вихователя, вчителя, дорослої людини, яка перебуває поруч із дитиною.

Одним із складників захисної педагогіки В. Сухомлинського, ефективним дієвим засобом (чи чинником) позитивного впливу на дитину як першоджерела виховання, заспокоєння тривожного стану, стресової поведінки, панічних проявів дитини, безперечно, є сім'я у період війни (мати, батько, дідусь, бабуся, сестра чи інші родичі). Саме у воєнний час активно дієвою є батьківська педагогіка як складник захисної педагогіки.

Переконані, що успіхів у виховній роботі з дітьми війни можливо досягти тільки в партнерській взаємодії батьків (чи окремих членів сім'ї, рідних цієї дитини) і педагогів (вихователів, учителів).

Педагогічну партнерську взаємодію у реалізації захисної педагогіки В. Сухомлинського розуміємо як цілеспрямовану узгоджену діяльність батьків і педагогів в умовах війни, спрямовану на зняття напруги, тривоги, стресового (негативного) стану дитини, спричинених воєнними діями.

Зазначимо, що В. Сухомлинський у своїй педагогічній діяльності (як педагог, як директор школи) особливе місце відводив вихованню і навчанню батьків, оскільки вважав, що не може бути повноцінного виховання, повноцінного творення людини без взаємодії батьків і вчителів. Задля цього в Павлиші було створено школу для батьків, а отже, виникла і батьківська педагогіка як складник єдиної багатовекторної захисної педагогіки В. Сухомлинського, яка є надзвичайно важливою у педагогічному захисті.

Звертаючись до батьків, педагог зазначав, що «добро тільки тоді є добро, коли воно для людей, ось що треба пам'ятати батькові і матері» (Сухомлинський, т. 5, 1977, с. 415). Отже, батьки виховують дітей насамперед красою своєї поведінки.

Перше, з чого дитина починає пізнавати світ, стверджував В. Сухомлинський, – «це ласкава материнська усмішка, тиха колискова пісня, добрі очі, лагідні обійми», і продовжував: «з усього цього й складаються найперші уявлення про поняття добро і зло» (Сухомлинський, т. 5, 1977, с. 417).

Василь Сухомлинський був переконаний, що місія партнерської взаємодії батьків і педагогів – оберігати дитяче серце від болю, від страждань. Щонайменше небережних душевних доторкань, які травмують дитяче серце й душу. Справжня етика педагогічної партнерської взаємодії полягає в тому, щоб дитина сприймала насамперед добро і виховувалася добром.

Висновки і перспективи подальших розвідок. В період широкомасштабної війни в Україні найбільш незахищеною категорією населення є діти, які страждають від її жакіть, з'явилася нова категорія дітей – діти війни, які потребують особливого захисного виховання. Одним із ефективних захисних виховних впливів на дитину, яка пережила біду, горе,

втратила близьких її людей чи батьків, є «захисна педагогіка» В. О. Сухомлинського у партнерській взаємодії педагогів і батьків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Енциклопедія освіти.* (2008). Гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер. 1040 с.
- Гончаренко, С. (2011). *Український педагогічний енциклопедичний словник.* 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне: Волин. Береги. 519 с.
- Шапар, В. (2005). *Сучасний тлумачний психологічний словник:* близько 2500 термінів. Харків: Прапор. 639 с.
- Сухомлинський, В. (1997). *Як любити дітей.* Вибр. твори у 5-ти т. Т.5. Київ: Радянська школа. СС.292–303.
- Богущ, А. (2008). *Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі: монографія.* Київ: Слово, 2008. 342 с.
- Богущ, А. (2014). Педагогіка Добра у спадщині В. О. Сухомлинського. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського.* Серія: Педагогічні науки. Вип. 1.46, сс. 21–25.
- Сухомлинський, В. (1977). *Сто порад учителю.* Вибр. твори у 5-т. Т.2. Київ: Радянська школа. 1977. СС.419–657.
- Сухомлинський, В. (1976). *Як виховати справжню людину.* Вибр. Твори у 5-ти т. Т.2. Київ: Радянська школа. СС.149–409.
- Сухомлинський, В. (1976). *Методика виховання колективу.* Вибр. Твори у 5-ти т. Т.1. Київ: Радянська школа. СС. 403–617.
- Сухомлинський, В. (1977). *Мікроклімат вашого дому.* Вибр. твори у 5-ти т. Т.5. Київ: Радянська школа. СС.414–418.
- Сухомлинський, В. (1977). *Слово вчителя в моральному вихованні.* Вибр. твори у 5-ти т. Т. 5. Київ: Радянська школа. СС.321–330.

REFERENCES

- Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of Education]. (2008). Hol. red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter. 1040 s. [in Ukrainian]
- Honcharenko, S. (2011). *Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Encyclopedic Dictionary]. 2-he vyd., dopovn. y vypravl. Rivne: Volyn. Oberehy. 519 s. [in Ukrainian]
- Shapar, V. (2005). *Suchasnyi tлумachnyi psykholohichnyi slovnyk* [A Modern Explanatory Psychological Dictionary]: blyzko 2500 terminiv. Kharkiv: Prapor. 639 s. [in Ukrainian]
- Sukhomlynskyi, V. (1997). *Yak liubyty ditei* [How to Love Children]. Vybr. tvory u 5-ty t. T.5. Kyiv: Radianska shkola. SS.292–303. [in Ukrainian]
- Bohush, A. (2008). *Pedahohichni vymiry Vasylia Sukhomlynskoho v suchasnomu osvitnomu prostori: monohrafiia* [Pedagogical Dimensions of Vasyl Sukhomlynskyi in the Modern Educational Space: monograph.]. Kyiv: Slovo, 2008. 342 s. [in Ukrainian]
- Bohush, A. (2014). *Pedahohika Dobra u spadshchyni V. O. Sukhomlynskoho* [Pedagogy of the Good in the Heritage of V.O. Sukhomlynskyi]. Naukovyi visnyk

Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriia: Pedahohichni nauky. Vyp. 1.46, ss. 21–25. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1977). *Sto porad uchyteliu* [One Hundred Tips for Teachers]. Vybr. tvory u 5-t. T.2. Kyiv: Radianska shkola. SS.419–657. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1976). *Yak vykhovaty spravzhniu liudynu* [How to Raise a Real Person]. Vybr. Tvory u 5-ty t. T.2. Kyiv: Radianska shkola. SS.149–409. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1976). *Metodyka vykhovannia kolektyvu* [Methods of team education]. Vybr. Tvory u 5-ty t. T.1. Kyiv: Radianska shkola. SS. 403–617. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1977). *Mikroklimat vashoho domu* [The Microclimate of Your Home]. Vybr. tvory u 5-ty t. T.5. Kyiv: Radianska shkola. SS.414–418. [in Ukrainian]

Sukhomlynskyi, V. (1977). *Slovo vchytelia v moralnomu vykhovanni* [The Word of the Teacher in Moral Education]. Vybr. tvory u 5-ty t. T. 5. Kyiv: Radianska shkola. SS.321–330. [in Ukrainian]

VASYL SUKHOMLYNSKYI'S PROTECTIVE PEDAGOGY IN THE PARTNERSHIP INTERACTION BETWEEN PARENTS AND TEACHERS

Alla Bohush

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Full Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Professor at the Department of Theory and Methods
of Preschool Education of the K.D. Ushynsky State Institution
“South Ukrainian National Pedagogical University”

Odesa, Ukraine

ORCID: 00002-8374-1685

e-mail: allabogush777@gmail.com

Abstract. The article deals with the analysis the pedagogical heritage of V. O. Sukhomlynskyi on protective pedagogy; the essence of the scientist's “protective pedagogy” and the partnership of parents and teachers in protective pedagogy is clarified.

It is emphasized that the pedagogical activity of the world-famous Ukrainian scientist, educator, teacher-practitioner fell on the post-war (after the Second World War) years with a special category of both children and parents, with whom the teacher carried out active work, which resulted in the creation of essentially new types of pedagogy: protective pedagogy (work with children) and parental pedagogy (work with parents).

It was found that the scientist considered the presence of three emotionally positive factors to be the alphabet of protective pedagogy, namely: a positive educational environment (emotional situations), a positive emotional state of teachers, parents, adults (the word of the teacher), and an emotionally positive mood

of the child who radiates positive emotions (joy, love, kindness, goodness, happiness).

The views of V. O. Sukhomlynskyi on the protective upbringing of children, the education of Kindness, Joy, Beauty and Happiness in them are characterized. The content of work with parents is revealed. Particular attention is paid to the organization of partnership interaction between parents and teachers in protective pedagogy.

The "Pedagogy of Protection" (Protective Pedagogy) of V. Sukhomlynskyi is interpreted as a humanistic-oriented system of purposeful, motivated, effective emotionally positive influences of parents and teachers on the child's anxious state and nervous system, excited by military events, by means of Love, Goodness, Joy, Faith, Happiness, Peace, transformed in the majestic "Word" of a father, mother, educator, teacher, or adult who is near the child.

It is proved that Vasyl Sukhomlynskyi's protective pedagogy is actively effective in wartime.

Keywords: Vasyl Sukhomlynskyi, protective education, protective pedagogy, parental pedagogy, partnership interaction, parents, teachers.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2023 р.